

Εισήγηση στην παρουσίαση του βιβλίου του Ν. Κουράκη
«Εισαγωγή στην Κλασική Ρητορική».

I. Με τιμά και με συγκινεί η πρόσκληση να μετάσχω στην παρουσίαση του νέου βιβλίου του φίλτατου συναδέλφου «εν όπλοις δικαίου» και εξέχοντος ακαδημαϊκού δασκάλου Νέστωρος Κουράκη. Η «Εισαγωγή στην κλασική Ρητορική» είναι ένα ακόμα έργο που αποκαλύπτει την ευρύτατη γνώση και την οξεία κριτική σκέψη, την επιστημονική ακεραιότητα, μεθοδικότητα, αλλά και την ευγένεια και το χαρίεν ύφος, που διέπουν τη συνόλη προσωπικότητα του συγγραφέα. Ο Νέστωρ Κουράκης είναι άνθρωπος πολύτροπος, η ενασχόλησή του καλύπτει μια εκτεταμένη περιοχή θεμάτων της Εγκληματολογίας και των εν γένει ποινικών επιστημών, αλλά και της ευρύτερης θεωρίας του Δικαίου και της ιστορικής και δογματικής έρευνας κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών θεσμών.

II. Το βιβλίο εκκινεί από την ιστορικά βεβαιωμένη σχέση της Ρητορικής ανά τους αιώνες με την ελευθερία του λόγου και τη δημοκρατία, αξίες στις οποίες έχει προσφέρει σημαντικά η τέχνη που θέλγει την ψυχή των ακροατών, αλλά και θέλει να τους πείθει με τη λογική της. Στο βιβλίο εκτίθεται παραδειγματικά η ιστορική εξέλιξη της ρητορικής, που γνώρισε περιόδους ακμής, υφέσεων, επαίνου αλλά και επικρίσεων. Το δεύτερο μέρος του βιβλίου έχει ιδιαίτερη σημασία τόσο για τη χρηστικότητα, όσο και για τον μεθοδικό και πνευματώδη τρόπο, με τον οποίο ο Νέστωρ απαντά σε είκοσι κρίσιμα ερωτήματα που το καθιστούν υπόδειγμα διδακτικού εγχειριδίου, όπως επισημαίνει στο επίμετρο ο κ. Χ. Κρεμμύδας.

III. Συμμετέχω στην ενδιαφέρουσα σημερινή εκδήλωση ως απλός θεμιστοπόλος και περιορίζομαι σε μια σύντομη αναφορά στη δικανική Ρητορική, τον υπερασπιστικό λόγο, την κορύφωση του «δράματος» της ποινικής δίκης. Σύμφωνα με την ουμανιστική διδασκαλία του Γ.-Α.Μαγκάκη, που συμμερίζομαι, η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου αποτελεί *«τόλμημα της συνείδησης του δικαστή, μια διαλεκτικά συνθέτουσα κρίση, που καλείται να απαντήσει σε ερωτήματα που δεν έχουν μονοσήμαντη θέση και καθιστά την επιλογή υπαρξιακή πράξη»*. Ο συνήγορος βρίσκεται σε αρμονία με την ηθική του συνείδηση, διότι *«επιτελεί ένα έργο, το οποίο συμβάλει σοβαρά στο να απονεμηθεί ποινική δικαιοσύνη με τον μόνο τρόπο που την δικαιώνει ηθικά»*: την «κάθαρση» του εγκλήματος, όχι με την τυφλή ανταπόδοση στο «κακό» που προξένησε ο δράστης του «κακού» της ποινής, αλλά βάσει της αντίληψης που θεωρεί την ποινή ως *το αναγκαίο και δίκαιο μέσο ειρήνευσης της κοινωνικής συμβίωσης τους βασικούς όρους της οποίας διατάραξε το έγκλημα*. Η προσωπική μου κατηγορητική αρχή είναι, ότι ο συνήγορος, έχει βεβαίως την υποχρέωση να επικαλείται ό,τι ωφελεί τον κατηγορούμενο, βαρύνεται, όμως, με το καθήκον αλήθειας και αυτό τον γειώνει με ασφάλεια στην πραγματικότητα, ενώ ταυτόχρονα αισθάνεται ότι εκπληρώνει το χρέος μιας προεχόντως ηθικής αυτοδέσμευσης.

IV. Για τους λόγους αυτούς πιστεύω, ότι ο υπερασπιστικός λόγος πρέπει να είναι *«καθολικός»* και καλόπιστος, διότι τότε μόνο έχει την ικανότητα να πείθει. Η μονομέρεια ή, ακόμα χειρότερα τα *«τεχνάσματα»* της υπεράσπισης προκαλούν έναν ακραίο τιμωρητισμό. Η υπεράσπιση, για να είναι αποτελεσματική, προϋποθέτει, ότι ο συνήγορος εκθέτει τα κρίσιμα γεγονότα, με πληρότητα και προσπαθεί να τα αξιολογήσει με τη μεγαλύτερη δυνατή αντικειμενικότητα, ώστε να ληφθούν σοβαρά υπόψη κατά την τελική στάθμιση των αντιθέτων επιχειρημάτων. Η ποινική δίκη

είναι ένας δημόσιος «αγώνας» και οι αντίπαλοι οφείλουν να τηρούν τους κανόνες της αξιοπρεπούς διεξαγωγής του. Ο συνήγορος οφείλει να μην υποτιμά την κοινή νοημοσύνη, όπως συμβαίνει όταν αμφισβητεί βεβαιωμένα γεγονότα, αλλά να προσπαθεί να εξηγήσει με μεθοδολογικά αποδεκτό λογικά τρόπο, υπέρ του εντολέα του. Η αντίθετη πρακτική είναι δεοντολογικά ανεπίτρεπτη, αλλά και ωφελιμιστικά καταστροφική. Στην ποινική δίκη αναζητείται η ενοχή ή μη του δράστη μιας πράξης, που έχει ηθικοκοινωνική απαξία, αλλά η τέλεσή της, *«συχνά και άσχετα με τη βαρύτητά της, συνιστά δραματική έκφραση του ψυχικού και πνευματικού κόσμου του δράστη στη σύγκρουσή του με τις καθιερωμένες αξίες της κοινωνικής ζωής»*. Η ρεαλιστική εκδοχή της δικανικής ρητορικής δεν περιορίζεται σε άμετρες και άγονες αμφιβολίες, αλλά αναδεικνύει τα κατά περίπτωση προσωπικά στοιχεία, την ιδιοσυστασία του συγκεκριμένου ανθρώπου και τις ιδιαίτερες περιστάσεις τέλεσης, καθώς και το ψυχοδιανοητικό επίπεδο της συνείδησής του, ώστε να κριθεί με ορθολογικό τρόπο αν αυτός είχε την *πραγματική* δυνατότητα να αποφύγει να ενεργήσει όπως έπραξε.

V. Τέλος ο συνήγορος οφείλει να σεβαστεί και να κατανοήσει την οδύνη του θύματος ή των οικείων του, χωρίς όμως να υποβαθμίσει τις βαριές συνέπειες της καταδίκης του δράστη, τη στέρηση της ελευθερίας του και τον κοινωνικό στιγματισμό του, που φτάνει ως τον κοινωνικό αποκλεισμό. Έχει συνείδηση, ότι το δικαίωμα υπεράσπισης, οι δικονομικοί τύποι και το αίσθημα επιείκειας δεν αποτελούν είδος προνομίου, ήτοι για να ευνοήσουν τον συγκεκριμένο κατηγορούμενο. Έχουν μια γενικότερη ολκή και αξία, εξασφαλίζουν κάθε άνθρωπο από την αυθαίρετη άσκηση της ποινικής εξουσίας. Η σύγχρονη αντίληψη για τον ποινικό κολασμό επιστρέφει έτσι στις ιδεολογικές ρίζες της, στο Διαφωτισμό, ανακαλεί την οξυδερκή ρητορική του Μοντεσκιέ, ότι *«η*

ελευθερία του πολίτη εξαρτάται κυρίως από την ποιότητα της ποινικής νομοθεσίας». Τολμώ να προσθέσω «και της δικαστικής πρακτικής». Ό,τι και αν έπραξε ο δράστης του εγκλήματος θεωρείται αθώος ως την αμετάκλητη καταδίκη του, δικαιούται μια δίκαιη δίκη και αξιώνει μια αμερόληπτη και αιτιολογημένη απόφαση. Η έννομη τάξη δεν υιοθετεί τη νοοτροπία και τις πρακτικές του εγκλήματος. Δεν εκδικείται, αλλά προστατεύει την ελευθερία και την ασφάλεια όλων των κοινωνιών.

16.12.2021

Χριστόφορος Αργυρόπουλος